

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

GLAS

CDXXIX

CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE

№ 31

Reçu à la IXème séance de la Classe de langue et de littérature
le 27 novembre 2018

Rédacteur
ZLATA BOJOVIĆ
Membre régulier de l'Académie

BELGRADE
2019

ISSN 0351-7365

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности
од 27. новембра 2018.

У р е д н и к
академик
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

БЕОГРАД
2019

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Коректор
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Сивановић

Тираж
300

Штампа
Colorgrafx, Beograd

САДРЖАЈ

Драгослав Михаиловић, <i>Ко је убио Вељу Мрдаковића</i> (Миладин и Тања Виловић, 6. мај 1990)	7
Матија Бећковић, <i>Људина</i>	15
Владета Јеротић <i>Сиђурносѝ или ризик?</i>	19
Милосав Тешић, <i>Два дојева за њојему Калопера Пера</i>	23
<i>Евлин</i>	23
<i>Кад уклони засѝор најѝамнија сенка</i>	24
Душан Ковачевић, <i>У доброј драми ниѝија није случајно</i> (одломци из разговора Душана Ковачевића са Тамаром Крстић и Михајлом Панѝћем)	27
Александар Лома, <i>Ковиље, кобиле, Арханђео Михаило и Свѝи Никола</i> ...	37
<i>Aleksandar Loma, Feather grass, mares, Archangel Michael</i> <i>and Saint Nicholas</i>	68
Горан Петровић, <i>Ћуѝање са Косанчићевоѝ венца</i>	69
Милован Данојлић, <i>Писање као лек</i>	75
Злата Бојовић, <i>Самосвојносѝ дубровачке ране ренесансне лирике</i> <i>у најѝаријем ѝериоду њеноѝа ѝрајања</i>	81
<i>Zlata Bojović, Independence of early Ragusan renaissance lyric</i> <i>in the oldest period of its duration</i>	93

Љубинко Раденковић, <i>О симболици обредног њонацања у народној култури Срба</i>	95
Ljubinko Radenković, <i>About the symbolics of ritual behavior in the folk culture of Serbs</i>	132

Зорица Несторовић, <i>Однос њриѡведања и смрти</i> у Причи о везировом слону <i>Иве Андрића: ѓенега</i>	133
Zorica Nestorović, <i>Relation between storytelling and death in Priča o vezirovom slonu by Ivo Andrić: genesis</i>	154

КОМЕМОРАТИВНИ СКУП – АНТΟΝΙЈЕ ЕМИЛ ΤΑΧΙΑΟС (1931–2018)

Јасмина Грковић-Мејѡор, <i>Анѡније Емил Тахиаос (1931–2018)</i>	157
Αγγελική Δεληκάρη, Αντόνιος-Αμίλιος Ταχιάος (20 Μαΐου 1931-†10 Απριλίου 2018)	163
Αγγελικη Δελικαρι, Αντονιος Εμιλιος Ταхиаос (20. мај 1931 – 10. април 2018)	166
Ηλία Γ. Ευαγγέλου, Αντόνιος-Αμίλιος Ταχιάος Αντωνιος Αμιλιος Ν. Ταχιαос: το επιστημονικο του εργο και η σημβολη του στη ελληνικη σλαβολογικη ερευνα	169
Илиас Г. Евангелу, <i>Анѡниос Емилиос Тахиаос: њеѓово научно дело и доѡринос ѓрчкој слависѡици</i>	175

IN MEMORIAM

Предраг Пипер, <i>У сѡомен на академика Владеѡу Јероѡића (2. авѓусѡи 1924 – 4. сеѡѡембар 2018)</i>	183
--	-----

ДУШАН КОВАЧЕВИЋ

У ДОБРОЈ ДРАМИ НИШТА НИЈЕ СЛУЧАЈНО

Одломци из разговора Душана Ковачевића
са Тамаром Крстић и Михајлом Пантићем

– Посебан је тренутак у ком водимо разговор, навршиле су се неке године... Како гледати на њу којим сје прошли и, посебно, на ваш стваралачки ојус који је, по неодељеном мишљењу културне јавности, изузетан и уједно парадигматичан за српску драму новијих времена?

– Ово је за мене можда и најважнији интервју који сам до сада дао, зато што сам имао осећање, када смо се о њему договарали, да је реч о посебној врсти подвлачења црте у времену за које нисам веровао да ћу га икад доживети. Причам ово са мишљу да ћу за четири дана напунити седамдесет година. Та чињеница код мене изазива двојно расположење. Једно је, благо речено, непријатно, а друго је – хвала Богу да се то догодило.

Испричаћу једну причу која је симболично везана за то осећање, а догађа се у Новом Саду у време када сам био ученик тамошње гимназије. Једне вечери смо седели у башти познатог ресторана на Дунавском кеју. Задесила се ту некаква прослава, неки старији људи су славили нешто, не сећам се тачно шта, али су нама изгледали као људи из праисторије. Онда се у тој мојој групи осамнаестогодишњака повела прича шта уопште значи старост. Свако је имао своје мишљење о томе, а ја сам одржао један закључући говор да бих одмах, истог тренутка, потписао било какав уговор са било ким да живим

шездесет година у здрављу. Шездесет, и ни дана више. Одмах су уследили коментари мојих пријатеља за и против, али је за мене то био недвосмислен став, јасно одређена граница до када ваља и вреди живети. Сад кад сам прошао тих шездесет година и када се приближава Петровдан (12. јули), мој рођендан, размишљам о томе колико бих погрешно да сам то потписао и да се то заиста и десило... Шта значи поглед на живот кад си млад.

Погрешно бих много. На пример, не бих дочекао унуче који ми причињавају радост и дају нови смисао животу. Не рачунам шта сам све урадио за тих десет година преко шездесете, јер и за мене важи правило „написаћеш и урадићеш оно што ти је суђено”. Што нисам урадио, урадиће неко други, коме је тај посао намењен.

Ова малопре започета прича о „нестајању”, што је заменица за реч „умирање”, коју не волим, исписана је као пролог књиге Двадесет српских подела. У њеном претходном издању било је пет животних искушења. У међувремену сам доживео још једну тешку незгоду, боље рећи праву несрећу, па ће их у новом издању бити шест.

Поменути пролог почиње следећим речима:

„Јуче сам умро.

Ову реченицу је немогуће написати.

Ако се јуче стварно догодила поменута ‘непријатност’, данас је касно да се било шта уради.

Само време овог трена, док ово пишем и послушкујем вику деце са улице – гласове мог детињства, само овај трен је стваран, опипљив живот. (Дани прошли и дани будући наше су сећање и маштање – чашћавање себе осећањем да је живот трајнији.)

Велика је срећа када се на овом свету мишева, мравца, скакаваца, змија, пчела и врана појавимо баш у лику човека. А могли смо пузати, скакати, завијати.

Познавао сам срећне људе који нису знали да су срећни, и несрећне задовољне и срећне што су живи.“

То је увод у моје приче о нестајању, са додатком шесте која се догодила прошле године на дан Светог Николе (19. децембар). Рођен сам на Петровдан, а прво битно спасавање мог живота догодило се за светог Јована (20. јануар) када сам имао само шест месеци. Ти датуми посвећени људима који су обележили историју, културу, религију... везани су и за неке догађаје из мог живота, и изазивају у мени осећање, наравно ирационално, да се велика имена брину и о мојој

судбини, што ме води уверењу да човек ипак није сам на овом свету, да постоји још нека ванземаљска сила, нешто што се одупире речима и поједностављеном разумевању живота.

– Можели се онда извесити закључак да ни у драмском стваралачтву нема случајности, схваћене у смислу нејовезаности, произвољности? Јер ако говорите о некој ирационалној живојној мрежи и изражењу неког разлога, суцијинског, дубинског разлога који не може да се вербализује, али чије постојање је извесно, да ли то онда важи и за уметности којом се бавите? Овде мислим да је у књижевном тексту све усаглашено, узајамно повезано, усклађено, мотивисано... Уколико није, шта да о уметности ипак може бити речи.

– Рекли сте нешто на чему радим врло педантно, готово опсесивно. Исписивање мојих драма прати чињеница да су оне ограниченог простора, могу чак рећи ограничене метрике. Драма има своју утемељену законитост; она чувена, тако често помињана Чеховљева пушка на то упозорава, и останимо за сада при њој. У мом схватању писања за позориште драма мора да буде узрочно-последични след, да укључи и учини функционалним и смисленим сваки елемент. Ако неко улази у кућу – сад импровизујем – и има кишобран, тај кишобран није присутан само зато што напољу пада киша. Тај кишобран мора да оживи неко сећање и да буде знак неког важног догађаја. Рецимо, са тим кишобраном неко се некада одбранио, и онај ко га је сачувао носи са собом једну судбинску причу. Сваки предмет који је унет на сцену и означен као посебан, мора да има историју, сложену или једноставну, то већ није пресудно важно. Али, њиме се нешто објашњава или разрешава, на сцени је намерно, а не случајно, реда ради.

* * *

– У једном ранијем разговору рекли сте да је за вас драма сајмијски посао. Знајући генезу неких вањих драмских текстова и подстицаја на основу искуствених момената из којих су зачети, чини се да је у њима однос стварности и самог процеса писања ирајно енигматичан, драма се удаљава од миметичног полазишта и постоје свей за себе. Али, у шемељу драмске радње је увек врло јасна, кохерентна прича...

– У шали сам себи често говорио, парафразирајући Шекспира: – „Дајем коња за причу”. Не смем никада да почнем писање драме уколико себи не могу добро да је препричам. Дешава се људима,

нарочито аматерима, па чак и професионалцима који не воде превише рачуна о самој причи или потцењују њен значај, да се упусте у писање драме или књиге и да у самом процесу писања трагају за причом, као да чекају да се сама од себе појави и све разреши. Наравно да може и тако, они пишу покушавајући да се снађу и да избегну све опасности које их чекају. Али тада, обично, барем када је о драми реч, наилазе на непремостиве проблеме, једна грешка хоће да оправда другу, друга трећу... и настане хаос. У позоришту постоји неприкосновен драмски механизам, научио сам га и могу за себе слободно рећи да сам добар занатлија. Колико је то „нова и велика уметност”, о томе можемо да расправљамо, али желим да кажем да је занат први услов озбиљне уметности. И том погледу је заиста могуће поређење са перфекционистичким сајцијским занатом. Кад ми неко донесе драму на читање, „отворим шкољку сата” и почнем да пратим зашто касни. Уколико видим да нешто није у реду, брзо установим у чему је квар.

Слично је и током мог рада. Док пишем, ја заправо стално са оним сајцијским моноклом пратим како механизам ради, или зашто нешто у њему ради брже или спорије. Кратко речено, тај механизам је врло осетљив и публика га мора прихватати полако, јер су моји комади пажљиво и до последњег детаља склопљени и стилизовани. Не волим „тешки” реализам у позоришту, не волим га превише ни у литератури зато што ми је реализма у свакодневном животу превише. Бежим од њега од јутра па до поноћи, све време док сам будан. Имао сам озбиљних непријатности у животу са реализмом. Да бих га избегао, морао сам да научим како да изађем с њим на крај, упорно сам га варао, нисам одустајао, и тако сам се постепено приближио имагинарном свету драме, свету који је привидно измаштан. Радио сам то од раног детињства, када сам почео то да чиним и да пишем, и могу рећи да се то није десило случајно, него спонтано, по некој неминовности коју не могу да објасним. Иначе, на тим почецима школовања нисам могао ни претпоставити да ће писање бити моја професија. Да ме је неко питао са десет-дванаест година шта бих волео да будем једног дана у животу и да ми је дао папир да направим листу сто могућих позива, на њој не би било места за писца и писање.

– Ипак се не може йорећи јасна веза између сѣварноѳ и измащѣаноѳ свеѣа, сеѣшмо се „Светог Георгија”, „Балканског шпијуна”, „Професионалца”, „Генералне пробе самоубиства”... У свим ѣшим драмама на делу је ѣрансфѣгураѣја реалности, и не може биѣи

Ћовора о њој њуном њеном укидању. Да није њако, ваце драме сиџурно не би биле онакве какве јесу, чиѡаоци и ѡублика у њима увек виде свеѡј који им је однекуд ѡзнаѡ, довољно је да се окрену око себе...

– Увек полазим од неког животног, упечатљивог, реалног догађаја. Говорећи сасвим једноставно, када гледалац уђе у позориште и почне да гледа неки мој комад, он ће се сусрести са чистим реализмом у првих пет, десет минута. Неће се осећати страним у том свету, биће му прихватљив, али ће у једном тренутку нешто да кврцне, да се помери и да се у причу уведе нешто нереално. Десиће се то готово неосетно, благо. Рецимо, у „Професионалцу” прича почиње реално. У издавачку кућу долази један човек, на први поглед се чини да је скрибоман, доноси кофер и ташну. Када отвори ташну, у њој је неколико рукописа. Писац који је уједно и уредник у издавачкој кући пита шта је то. И све то тече некако саморазумљиво, рекло би се „нормално”, уобичајеним следом, све док се не види да су прозни или песнички рукописи које тај чудни дошљак вади из свог пртљага заправо полицијски досијеи. И, још, да он није писац него – полицајац. Тог тренутка кад публика прихвати игру да је тај полицајац тајни пратилац писца који је, што због начина живота, што због личних проблема, што због кафана, имао „паметнија” посла од писања, испоставља се да је добар део његове литературе настао и истовремено нестао у кафанама, и да је „професионалац”, што је потпуно иреално, сачувао писца у писцу... Да није било досијеа, не би било књига. А ни писца. Апсурд терора.

* * *

– И ѡако се кроз ѓодине склаѡао мозаик најразличѡѡјѡих сензација и уѡѡѡјаја...

– Да, то се све слагало у неке имагинарне фиоке, у архиве сећања које сам после користио. Када сам већ био младић слушао сам ратне приче мог деде Цветка Ковачевића. Посебно су била потресна његова сећања на Први светски рат у којем је учествовао као коњоводац. Други светски рат му је био мрак и није га често помињао, зато што се село поделило на партизане и четнике. Али, Први светски рат био је чист, у патриотском смислу те речи. Тада су се људи борили херојски, бранећи своје породице и своја села. Једном приликом, када је дошао на рођендан мог сина, испричао ми је, онако успут, причу о свом брату који је одведен у рат, а био је сакат у ногу. То је трагична прича драме „Свети Георгије убива аждаху”. Догодило се то да су мобилисали

инвалиде које су на фронту звали „Пашићевци”; војна команда није хтела да се меша у тај случај. Међу војнике укопане у рову на Церу који су чекали непријатељски напад стизале су разне вести из мачванских села, између осталог и да им инвалиди нападају жене, краду кокошке, улазе у куће... Зато су те „шкартове” мобилисали. Звали су их „Пашићевци” јер је Никола Пашић донео одлуку и наређење да те цивиле, неспособне за војску, пошаљу у прве редове како војници на фронту не би били узнемиравани, војна команда није желела да има било шта с том одлуком. Нико се од њих није вратио, сви су изгинули. На моје питање колико је таквих „грешника” одведено из нашег села, Мрђеноваца, деда је рекао – „седамнаест”. И још је додао да „зли језици могу да учине веће зло од непријатеља”.

Касније ми је испричао још једну причу о томе како су он и његов пријатељ кренули у повлачење са војском преко Албаније. Можда ћу на основу те приче написати сценарио за филм. Дедата није био пунолетан, па је служио као воловодац и коњоводац на Церу. Преносио је воловским колима мртве и рањене са Цера до Думаче. Думача је место покрај Шапца, тамо је била почетна станица одакле је воз ишао до Обреновца, из Обреновца до Београда, а из Београда су тешки рањеници већ те 1914. године пребацивани за Солун. Када се војска повлачила, кренули су он и тај пријатељ са војском, али се деда већ био озбиљно заљубио у моју бабу. И реше њих двојица да не пређу преко Албаније већ да се некако провуку кроз линију фронта и врате се у село. Аустроугарска војска их је ухватила. Везали су их и одвели у неку бараку да чекају стрељање наредног јутра. У неко доба ноћи појавио се неки аустроугарски официр и рекао им да хоће да се с њима нешто договори, ако су људи. Тај официр био је Србин из Зворника и хтео је мајци да пошаље писмо и паре. „Ја ћу вас извести на стрељање и онда ћу вас пустити, а ви, ако сте људи, однећете мојој мајци писмо и паре у Зворник.” И изведе их ујутро, са још двојицом војника који су исто били Срби, одмакну се од логора, опале у ваздух неколико пута и пусте их. Без икаквих докумената, преко окупиране територије, мој деда и његов пријатељ некако су се домогли Зворника, пронашли официрову мајку и предали јој синовљеву пошиљку. Тај официр је трагичан лик из опште ратне трагедије, ослободио је заробљенике и подарио им нов живот, али је у униформи непријатеља продужио даље и наставио да убија своје сународнике. Зато је, ваљда, и постојало оно питање у стиху: „Ко ти ископа око?” „Брат. Зато је тако дубоко.”

И прича о мом оцу за време Другог светског рата је трагична. Знао сам ту причу, али ми је и деда из свог угла испричао као античку драму. Мој отац је при крају рата ишао у трећи разред Пољопривредне школе у Шапцу када су га са многима из одељења мобилисали и послали на Сремски фронт. У тој школи је учио и за радиотелеграфисту. Сремски фронт био је кланица, непотребно жртвовање хиљада и хиљада младих људи. Да не говорим и о политичком контексту који је озбиљно постојао. Нису сви одведени. Одведени су имућнији ученици, из породица „кулака”. Моја фамилија је пре рата имала велико имање, па је отац био сврстан међу децу богаташа, „кулака”, којима су почели да се свете и док је рат још трајао. Један непријатељ је поражен, а други – наш, почиње са окупацијом.

Отац је одведен на Сремски фронт и једног дана стиже телеграм деди у село да је Ђорђе Ковачевић погинуо, са објашњењем да је немачка граната ударила у бараку у којој се налазила радио-станица и да су сви изгинули. Тим телеграмом га и обаваштавају да може да дође по тело. Деда сам прави сандук и креће коњским колима у Срем. Путује два дана и две ноћи и стиже на неко импровизовано гробље, налази крстачу на којој пише име мог оца. Ангажује једног сељака из околине да ископају сахрањеног. Када су отворили очигледно на брзу руку склепан сандук, деда је видео да у њему не лежи његов син, мој отац. Одмах се оформи комисија и испостави се да јесте погинуо Ђорђе Ковачевић, али из неког другог краја, а да мој отац контузован и коматозан лежи у некој пољској болници. Деда оде до те болнице и затекне мог оца који тешко рањен, са фрактуром главе, лебди између живота и смрти. По повратку кући деда саопшти фамилији да је Ђорђе „можда жив”. Чекали су једно време да виде шта ће се десити. На срећу, мој отац је, што би народ рекао, „претекао” и вратио се из рата.

После рата наставио је да ради као радиотелеграфиста у војсци и врло брзо је пребачен да служи на миноловцу који је крстарио по Јадрану. База брода била је у Дивуљама, крај Трогира. Отуда су сваког дана испловљавали и ловили плутајуће мине. На суседном броду десио се инцидент за који ћу сазнати тек када у трећем разреду гимназије почну предавања из филозофије. Професор филозофије је волео да се бави пореклом имена и причама о породицама. То му је била страст и кад год би прозвао неког увек би питао одакле је, из ког краја, из које фамилије... Био му је тешко оштећен вид, па је до те мере развио слух за акценте да ме је, чим сам изговорио име, одмах упитао да ли сам

из Мачве. Рекао је да тамо има неколико породица Ковачевића и да је једног од Ковачевића познавао, те да се тај кога је знао звао Ђорђе. Са њим је, рекао ми је, био у служби на мору када је доживео несрећу и остао слеп. Нисам о томе имао појма, али сам потврдио да се мој отац зове Ђорђе и да је био, колико ја знам, на војним бродовима. Када сам оцу поменуо шта се догодило у школи и ко ми је професор филозофије, отац ми је испричао причу о тој несрећи која се догодила 1946. године. Брод који је на радном задатку пловио испред његовог налетео је на мину и одлетео у ваздух. Изгинула је већина посаде, неколико преживелих постали су инвалиди, међу њима и мој професор филозофије. Отац је дошао у школу и срео се с њим. Прича се тим сусретом склопила после много година. Не знам о чему су причали, али знам да су се касније виђали и дуго разговарали. Обојица су били инвалиди.

* * *

– И код нас и у свету најпознатији је генијални филм „Ко то тамо пева“, увек први на листи српске и југословенске кинематографије. Да ли сте размишљали да од тог оригиналног сценарија напишете драму (балет већ постоји) или, можда, роман, као у случају сужеа „Била једном једна земља“, који је прво био драма, потом филмски сценарио, и на крају роман?

– Нисам о томе размишљао, ваљда зато што имам нарав која је и добра и лоша. Добра је што брзо заборавим све муке кроз које сам прошао радећи на неком комаду. Док приводим крају рад имам већ неколико прича које ме нападају. Пишем у самоодбрани. Имам неке приче којих не могу да се ослободим. Таква је и прича о звездама, о небесима у „Хипнози једне љубави“. Када сам је завршио, бацио сам отприлике тридесет килограма различитих часописа које сам скупљао двадесет и више година. Где год сам пронашао било какав податак о небесима остављао сам га по страни, схвативши на крају да бих могао и научну студију да напишем. То говори и о томе колико је дуго поменута прича тињала у мени и колико сам пута почињао да је пишем. Почињао и одустајао, јер нисам проналазио кључ за архитектуру драме све док једног дана када се прича сама од себе указала.

Кључ за сценарио филма „Ко то тамо пева“ пронашао сам читајући *Полицику* из првих ратних дана. У једној објављеној notiци писало је да је на Аутокоманди погођен аутобус који је улазио у Београд 6. априла 1941. године. Помислио сам, зашто неко иде у престони

град кад сви већ одлазе у божанију. Шта је судбинско у човеку да незауостављиво хрли према сопственој несрећи?

– Не само нас, већ све гледаоце тог филма занима ко се сећаш оне бабе са задњег седишта аутобуса, које час има, а час нема, што је фасцинантна антиципација предстојеће смрти...

– Један нефилмски податак: баба је неко време трпела снимање, а онда га је без образложења напустила, ваљда јој је досадило то малтретирање... Баба је заиста била важна као појава која слуги на зло. Она је у црнини, све време посматра друге путнике и ћути, а има дуго животно искуство и разуме о чему се ради, „зна” како ће се све завршити. Она је један од оних ликова које смо виђали у животу, и сам сам их се нагледао, ћуте, седе прекрштених руку и гледају низ улицу. Такви људи су важни, они дају документарност уметности. Један човек је, рецимо, битан за „Маратонце”: на крају моје шабачке улице из младости била је продавница погребне опреме. Иза угла улице налазио се излог у ком су стајали изложени сандуци и све што иде уз њих. На путу до школе избегавао сам да гледам на ту страну. Тик до те продавнице била је мала воскарска радња која је припадала погребном еснафу, и пред њом је стално седео неки старац, ослоњен на штап. Био сам убеђен да он у ствари мерка муштерије, да има двеста година и кога он погледа, тај је готов. Избегавао сам да га гледам у очи, да бих се – кад се удаљим, брзо осврнуо да видим да ли ме прати погледом.

То су били људи које сам касније виђао и у својим сеобама, за мене непријатним. Један од најтежих и најузбудљивијих, а рекао бих можда и најтужнијих догађаја у мом животу везан је за војни камион који је дошао испред наше шабачке куће да увари ствари и да нас пресели у Нови Сад, у новоградњу. У дну дворишта остао је мој голубарник са голубовима које сам претходно морао да поделим и тог дана се десило нешто невероватно. Пакујемо се, спремамо се да кренемо, а на кров слеће голубица коју сам највише волео. Иако је имала одсечене перушке крила успела је да тако немоћна долети и да ме испрати, до последњег часа ме није напустила... Та прича о одласку из куће у којој сам провео време од своје шесте до петнаесте године, цело детињство и рану младост, заправо је прича о окончању одрастања. Била је болна јер сам одлазио у нову средину, по начину живота и по врсти културе сасвим друкчију од дотадашње. Стављала ме је пред искушење опстанка у новом свету. Из те непријатности извукла ме је приврженост фудбалу. Тренирао сам фудбал и раније,

у новосадској гимназији сам наставио да се њиме бавим, и сада смем да кажем да ми је та игра помогла да завршим школу. Био сам играч „Војводине”, па су ми гледали кроз прсте, рачунајући, ваљда, да ми у шутирању лопте неће много помоћи већина озбиљних предмета.

Мука тих сеоба није се тада завршила. После четири године живота у Новом Саду уследио је одлазак за Београд у којем сам пре тога био два пута, као онај мој Мишко из филма „Ко то тамо пева”. Водили су нас на екскурзије да видимо Авалу, Калемегдан и зоолошки врт у који ће Мишко, возач аутобуса из филма „Ко то тамо пева”, желети да оде да види мајмуне...

Долазећи на студије у Београд, са торбом у рукама, као свака ондашња придошлица, пењао сам се најпре кањоном Балканске улице. Нисам знао где је Зелени венац, нисам знао ништа, а требало је да одем у Земун код тетке. И да ме је тад неко зауставио и приупитао: „Хоћеш ли да потпишеш да ћеш у овом граду саградити једно позориште и да нећеш ништа више урадити?” – ја бих то потписао, беспоговорно, као у оном гимназијском монологу да ми је довољно шездесет година. И био бих у заблуди, а за позориште на срећу нисам. Напротив, као дошљак у једном граду сазидати позориште, то је више него успех, и више него довољно за цео један људски живот који, ево, упркос свим преживљеним причама о нестајању, траје пуних седамдесет година.

– *Рекли бисмо да је ѿо добра ѿоенѿа...*

– Сагласан сам. Само бих на крају овог разговора поновио мисао коју сам до сада изговорио и записао више пута:

„У животу сам урадио више него што сам се надао и мање него што сам могао. Зашто? Зато што...”